УДК 316.24:364.22

В.О. Пелішенко

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА ЮВЕНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ: ДО РОЗРОБКИ ЕФЕКТИВНОЇ СОЦАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Аналізується процес формування сучасного молодого злочинця з позиції розгляду його як результату взаємодії багатьох соціально-політичних факторів – від рівня функціонування інституту сім'ї до рівня ефективності здійснюваної в державі молодіжної політики. Обґрунтовуються основні методи профілактики і первенції ювенальної злочинності в Україні в контексті розробки ефективної соціально-правової політики.

Ключові слова: *злочинність, молодь, злочинець, профілактика, молодіжна політика.*

Анализируется процесс формирования современного молодого преступника с позиции рассмотрения его как результата взаимодействия многих социально-политических факторов – от уровня функционирования института семьи до уровня эффективности проводимой в государстве молодежной политики. Обосновываются основные методы профилактики и первенції ювенальной преступности в Украине в контексте разработки эффективной социально-правовой политики.

Ключевые слова: *преступность, молодежь, преступник, профилактика, молодежная политика.*

Process of forming of the modern young criminal from a position of its consideration as result of interaction of many sociopolitical factors – from level of functioning of institute of a family to level of efficiency of a youth policy which is conducted in the state is analyzed. The basic methods of preventive maintenance and the prevention of occurrence of youth criminality in Ukraine in a context of development of an effective is social and legal policy are proved.

Key words: *criminality, youth, the criminal, preventive maintenance, the youth policy.*

Постановка проблеми. Рівень злочинності в Україні зростає більшими темпами ніж приріст населення. За даними ООН, злочинність в світі в середньому збільшується на 5% у рік при прирості населення в 1–1,2% [8, с. 110]. В умовах соціальних криз – аномій , які супроводжуються прискореним зростанням злочинності, з великою інтенсивністю вона зростає серед підлітків та молоді. Їх вікова маргінальність робить молодь вразливою перед деморалізаційним впливом атмосфери аномії та супроводжуючої її

© В.О. Пелішенко, 2014

протиправної поведінки [3, с. 505]. Зростання ювенальної злочинності сьогодні представляє велику загрозу для безпеки особистості та суспільства.

Зрозуміло, що за цих умов, насамперед, необхідно виявити причини недостатньої конструктивності профілактики ювенальної злочинності та проаналізувати дієві методи її первенції. Очевидно, що саме це спроможне активно сприяти розробці та реалізації ефективної соціально-правової політики в Україні, тобто цивілізованому використанню юридичних засобів у досягненні таких цілей, як найбільш повне забезпечення прав і воль людини й громадянина, зміцнення дисципліни, законності та правопорядку, формування правової державності і високого рівня правової культури суспільства в цілому, й окремої особистості, зокрема.

Аналіз актуальних досліджень. Розробка дієвих методів попередження та профілактики ювенальної злочинності базуються на методологічних засадах теорій Е. Дюркгейма, Р. Мертона, Г. Беккера,Т. Парсонса, К. Шоу, Г. Маккея. Всі вони підкреслювали соціальну природу ювенальної злочинності.

Вивчення підліткової делінквентності як соціального феномена в Україні здійснюється відносно недовго. Сучасні дослідження ювенальної злочинності підтверджують думку Т. Парсонса про девіацію, як наслідок неадекватної соціалізації. Для первенції ювенальної злочинності важливі висновки Г. Беккера, який стверджував, що дії девіантів визначають не стільки їх особисті якості, а взаємодію між ними, іншими девіантами та агентами соціального контролю.

Мета статті – обґрунтувати основні методи профілактики та первенції ювенальної злочинності в Україні в контексті розробки ефективної соціально-правової політики.

Виклад основного матеріалу. Вперше ідею про неузгодженість моральної та правової регуляції в суспільстві висказав Е. Дюркгейм. Він підкреслював, що аномія це порушення моральної регуляції, яка викликана наявністю в суспільстві протилежних соціальних норм в період трансформації суспільства. Е.Дюркгейм пов’язував аномійний стан суспільства з ростом

злочинності. Цікаве спостереження Р. Мертона відносно механізму поведінки індивіда, яка викликана неузгодженими вимогами до нього. Мова йде по-перше, про символічну природу грошей, яка не вказує на те, законно або незаконно вони отримані. По-друге, культура великого індустріального міста має анонімний характер, що означає слабкий контроль за поведінкою індивіда. У частини молоді спостерігається протилежний спосіб адаптації, за Р. Мертоном – ритуалізм, спрямований на заниження цілей – успіху. Мотивами цього типу поведінки є протидія інноваційній поведінці, безініціативність, страх ризику, відсутність матеріальних та владних орієнтацій, погроза звільнення з роботи. Цей тип поведінки супроводжують специфічні форми психологічного захисту: агресія, регресія, сублімація (З. Фрейд).

З початку 90 – х років українське суспільство почало транслювати західні цінності, вони з часом стали сприйматися як домінуючі, це передусім: орієнтація на свої сили, покращення своєї самооцінки, заперечення своєї невпевненості тобто індивідуалістичні цінності, близькі до західного менталітету. Ці цінності конструюють у молоді індивідуалізм та егоїзм, але не культивують індивідуальність. Відхилення від базових цінностей українського менталітету призвело до формування нового типу індивідуальності: поширюється раціональне світосприйняття, «технократична свідомість».

Формування особистості злочинця – це багатофакторний та довгий процес, злочинцями не народжуються ними стають. Злочинцями їм допомагають стати «нормальні» люди, які їх підштовхують до скоєння злочинів, таврують їх, навішують клеймо «злочинник». За матеріалами А.А. Тайбакова, більше половини (53%) професійних злочинників перший злочин скоїли у віці 14–16 років, 39% – у віці 17–18 років [10, с. 86].

Середній вік неповнолітнього злочинця – неповних 16 років; 94,3% правопорушників чоловічої статі. На момент скоєння злочину 57,7% навчались у освітніх закладах, 44,3% відмовились від отримання повної середньої освіти; 94,3% підлітків не працювали, 80,2% підлітків вчителі оцінювали як поганих учнів [7, с. 111].

Теорія девіантної кар'єри та етикетування Г. Беккера показує етапи формування особистості злочинця.

Девіантна кар'єра починається з негараздів у сім'ї, школі, конфліктів серед однолітків. Однією з причин девіантної поведінки неповнолітніх є домінування насильницьких методів виховання, застосування різних видів примушення, байдужість з боку батьків та вчителів. Дитина за своїм віком не може протистояти світу дорослих.

Наступним кроком девіантної кар'єри є знайомство з підлітка з делінквентною субкультурою. Термін «делінквентність» означає широке коло порушень: від порушень соціальних норм до правових або психологічну тенденцію до правопорушень. В соціології «підліткова делінквентність» означає високий рівень правопорушень підлітків чоловічої статі віком від 12 до 18 років. Ця термінологія була розроблена у 1899 році в Чікаго, коли був прийнятий перший Кодекс підліткової делінквентності. Нове соціальне оточення пропонує нові правила життя, показує нові стратегії виживання. Це соціальна ніша, яка дозволяє підлітку вижити. 19% хлопців та11% дівчат відповіли, що вступили до групи з ціллю безпеки для себе. Іншим 16% та12% відповідно подобається поводити час у групі, тому що вона пропонує їм захист [11, с. 98].

Батьки, вчителя, однолітки, сусіди, інспектора зі справ з неповнолітніми завершують кримінальну кар'єру підлітка, виконуючі свої соціальні ролі вони таврують неповнолітнього злочинника, запрошують на педагогічні ради, комісії у справах неповнолітніх, а виховання у колонії або спецінтернаті завершує негативну соціалізацію. 56% дітей вказали на існування у класі аутсайдерів, з якими ніхто не спілкується і не дружить, почуття безпорадності через проблеми з однолітками були у 18% хлопців та 26% дівчат [11, с. 98].

Формуванню особистості злочинця сприяє криміналізація всього суспільства. Деформація моральних та правових цінностей в Україні призвела до зростання кількості злочинних проявів. Неможливо відокремити економічну кризову ситуацію в країні від впливу криміналітету на частину молоді, яка не

має можливості пристосуватися до суспільного життя. Про криміналізацію суспільства свідчать злочини, які були екстраординарними за радянських часів, такі як викрадення людей, заказані вбивства, рекет, тероризм, створення радикальних угруповань, захоплення адмінбудівель. Втягування у антисоціальні дії підлітків та молоді говорить про те, що молодь не сприймає протиправну поведінку як злочинну, тобто стирається грань між позитивною та негативною поведінкою, втрачаються бар'єри на шляху неправової свідомості.

Поширенню підліткової злочинності сприяє урбанізоване середовище, яке надає можливість сховатись від контролю батьків, учбових закладів. Відсутність належного соціального контролю також сприяє поширенню підліткової злочинності, розрив соціальних зв'язків спостерігається у великих містах, а функції соціального контролю бере на себе несімейне оточення (дворові компанії, неформальні групи).

На формування корисливої мотивації перш за все впливає мікросередовище. 36% респондентів назвали своїх друзів відповідальними за формування корисливих потреб.8% були схильні до легкого життя, 17% скоювали хуліганські дії, 21% пояснювали свої корисливі злочини намаганням покінчити з матеріальними труднощами [9, с. 81].

Російський соціолог А.І. Антонов проаналізував твори вихованців виховних колоній, середній вік яких становив 17 років та прийшов до висновку, що більшість серед засуджених представляють діти з однодітних сімей [1, с. 93]. Таким чином сучасна малодітна сім'я не виконує функцію соціалізації. У багатьох забезпечених сім'ях спостерігається «комплекс одної дитини», тобто дитина все життя буде очікувати від оточуючих такого ж відношення до себе як і від батьків. Часто подібні надії у реальному житті не виправдовуються, а запити та потреби перевищують реальні можливості, тому ці перевищені сподівання призводять до фрустрації. «Синдром одної дитини» провокує на пасивну інфантильну поведінку,у дорослому житті ця людина не може сама прийняти рішення, постійно залишається під опікою. У таких дітей делінквентність – вимушена реакція по відношенню до батьків та суспільства.

Малодослідженим в соціологічній та соціально-політичній літературі є питання впливу маскулінності на процеси криміналізації українського молоді. «Маскулінність» визначає сукупність психічних та поведінкових особливостей, які характерні для чоловіків. В Україні відбуваються зміни у гендерній соціалізації, яка впливає на зміни темпів соціалізації хлопчиків. 18% хлопчиків вважають, що в школі (класі) вони відчували загрози, побиття з боку однолітків, з них вимагали гроші, 2% відповіли, що фізичне насильство вони відчувають часто. Але всього у 3% дівчат вимагали гроші та вони відчували загрозу [11, с. 97]. Чоловічі відносини традиційно будувалися на ієрархічних засадах та завжди супроводжувалися змаганнями. Ієрархія чоловічого соціального життя є важливим інститутом, який сприяє формуванню та підтримці специфічних маскулінних цінностей та стилю життя. Зміни характеру соціалізації чоловіків пов'язані з відстороненням батьків від процесу виховання дитини. 20% російських сімей неповні, аналогічний процент дітей, народжених поза шлюбом. Роль матері у вихованні дітей є домінуючою, а фізична присутність батька в родині не забезпечує його вагомого впливу на виховання дітей.

Крім інститутів сім'ї та освіти на кримінальну соціалізацію підлітків впливають: однолітки, соціальне оточення, формальні та неформальні організації. Основою для виділення типів маскулінної субкультури є відношення до важливих соціальних інститутів – держави, армії, освіти. Соціологічні дослідження свідчать про те, що у молодіжному середовищі відбувається відчуження від боргу перед країною. На захист країни у випадку війни готові стати 53,2% засуджених віком 16–17років та 68,8% міських старшокласників. Третя частина міських старшокласників показала високий ступінь патріотизму, а 12% засуджених підлітків проявили себе антипатріотично. (Група засуджених підлітків була однорідною за соціальним складом, в основному діти батьків з низьким рівнем освіти з робочих сімей, батьки школярів представляли всі соціальні верстви) [5, с. 102]. Ненависть до нового слою власників висказали 13,9% засуджених проти 6,1% серед

старшокласників, причини розходження криються у соціальному походженні [5, с. 103].

Від майбутньої роботи старшокласники очікують самовираження та високих доходів, неповнолітні засуджені бажають легкої високооплачуваної престижної роботи. У питанні підліткових компаній, старшокласники та засуджені виявили солідарність, 80% старшокласників та 95% засуджених мали свою чоловічу компанію [5, с. 103]. Таким чином підлітки, головним чином юнаки залежні від делінквентних угруповувань, але їх головна проблема полягає в тому, щоб не вступити у групу. Тому можна зробити висновки, що хлопці зазнають більше кримінального тиску, ніж дівчата, а самим оптимальним засобом захистити себе є існування авторитетних знайомих або родичів. Неформальні підліткові компанії відтворюють маскулінність, в тому числі використовують насильницькі практики, що значно полегшує перехід у кримінальні групи, пов'язані з насиллям та з жорсткою ієрархією.

Більшість злочинців в дитинстві зазнавали різного роду утиски, існує зв'язок між злочином та видом тиску, який здійснювався у відношенні правопорушника. За даними соціологічних досліджень до 76,7% неповнолітніх було застосовано фізичне насильство через нанесення тілесних ушкоджень та побиття. Неспроможність батьків здійснювати моральне виховання своїх дітей призвело до того,що морального утиску зазнають 76,7% неповнолітніх. Недостатня увага дорослих до питань соціального життя дітей, ігнорування їх соціального середовища, жорстокий авторитарний контроль за поведінкою дітей призводять до соціального насильства; 75,2% неповнолітніх, за їх оцінками, зазнали соціальне насильство. Постійні конфлікти,відсутність турботи та уваги,ворожість по відношенню до дітей проявляється у психологічному насильстві – 73,6% неповнолітніх. Економічні утиски зазнають 71,6% неповнолітніх, це небажання або неспроможність батьків забезпечити мінімальні потреби дитини, необхідні для життя [4, с. 47].

Майже у всіх сім'ях діти зазнають насильство різного роду. Якщо підліток зазнає негативний вплив, тиск оточуючих та свого соціального

середовища, він сам становиться агресором, який нападає. За оцінками українських соціологів, антипатія до людини провокує агресивні дії у 80% неповнолітніх та повнолітніх. У цій ситуації ведуть себе агресивно 75% респондентів чоловічої статі [6, с. 97]. Якщо підліток зазнавав фізичне насильство, то вірогідність того, що він скоїть злочин з застосуванням фізичного насильства достатньо висока. Особи, які зазнали соціальне, моральне, психологічне насильство схильні до хуліганства, участі у масових безладах. Дві треті респондентів зізнались в тому, що поганий настрій провокує агресію [6, с. 97]. Особи, по відношенню до яких, було здійснене сексуальне насильство , були засуджені за сексуальні злочини. Утиски з боку батьків та школи призводять до того, що підлітки відвертаються від навчання, вони йдуть куди завгодно із дому, зі школи: у підвали, на вокзали, займаються жебрацтвом, крадіжками та поступово звертаються до кримінального способу життя. Більша частина підлітків та молоді не є делінквентами, разом з тим підлітки потерпають від агресивних атак з боку однолітків. Самим дієвим способом захисту від насильства є знайомство з авторитетною людиною або існування старшого брата, впливових родичів. «Педагогічне насилля» включає в себе психологічне або фізичне покарання та похвалу. Але на шляху досягнення цілі методи виховання можуть трансформуватися у насильницькі методи виховання. «Соціалізаційне насильство» може носити агресивний характер (стигматизація, соціальне виключення) або неагресивний (ресоціалізація) та індиферентний, коли суспільство не допомагає молодій людині у пошуку правильного життєвого шляху. Життєво важливими є пошуки ресурсів соціального захисту молоді в Україні, тому місцева влада, правоохоронні органи, батьки та педагоги повинні взяти ситуацію під свій контроль.

Таким чином, аналіз показує, що базовими передумовами формування злочинної поведінки молоді в українському суспільстві є:

– байдужість батьків, насильство в сім’ї, педагогічне насильство, інформаційне насильство;

– недостатній рівень правової свідомості та культури у молодіжному середовищі;

– урбанізоване середовище, яке надає можливість ухилитися від контролю з боку батьків, інституту освіти;

– низький соціальний статус, в основному нав'язаний соціальним оточенням, завищені вимоги до суспільства;

– домінування мікрогрупового контролю з боку однолітків (особливо у підлітковому середовищі), бажання бути таким як всі, страх стати ізгоєм, знайомство з делінквентною субкультурою;

– бажання копіювати тих, хто представляє собою референтну групу, стиль життя якої оцінюється молоди ми людьми як ідеал, вплив злочинної субкультури;

– наявність психологічних проблем у спілкуванні з батьками та однолітками, бажання компенсації у групах однолітків;

– кримінальна складова багатьох сімей (наявність родичів з судимістю, правова безграмотність батьків, пияцтво батьків, наркозалежність родичів);

– алкоголізація, наркотизація молоді;

– недоліки у роботі з профілактики ювенальної протиправної поведінки з боку батьків, інституту освіти, правоохоронних органів, держави.

Російський соціолог А.А. Баімбетов називає чотири метода боротьби зі злочинністю:

1. Метод застосування санкцій за порушення соціальних норм (цей метод пов'язаний з діяльністю правоохоронних органів);

2. Інформаційний (часто порушення соціальних норм пов'язане з низькою правовою грамотністю, тому необхідно розповсюджувати інформацію про незаконні види поведінки людей в суспільстві);

3. Медико-біологічний (лікування різних видів наркотизму – алкоголізму, тютюнової залежності і т.п.);

4. Соціально–профілактичний підхід, який з'ясовує причини порушення соціальних норм та знаходить ефективні засоби профілактики анти суспільної поведінки [2, с. 75].

Причин недостатньої ефективності попередження ювенальної злочинності багато. Практичне вирішення цієї проблеми повинне мати комплексний характер. Дистанціонування влади від цієї проблеми покладає всю відповідальність на правоохоронні органи.

Подібна бездіяльність пов'язана з багатьма чинниками. По-перше, це недостатній рівень усвідомлення складності цієї проблеми.

Друга причина полягає в тому, що кримінально-правова первенція злочинності має певні рамки: профілактикою ювенальної злочинності займаються в основному органи МВС, а їх можливості обмежені. Традиційно відповідальність за стан злочинності у всьому світі лежить на правоохоронних органах, тим самим на них автоматично перекладалась відповідальність за всі форми асоціальної поведінки, наркотизму, злочинності. Це створює ілюзію вирішення проблеми ювенальної злочинності через підвищення роботи правоохоронних органів. Але правовий контроль злочинності залишається самим дієвим. Суспільство від нього не відмовиться. З подальшим зростанням та «вдосконаленням» злочинності карно-правовий контроль стане більш диференційованим та спеціалізованим, стане діяти разом з карним контролем. Для серйозних змін у практичній діяльності карної юстиції необхідна нова стратегія боротьби зі злочинністю, висококваліфіковані кадри, великі кошти та якісне технічне оснащення. Але зараз Україна не може забезпечити цих змін.

Третя причина недостатньої первенції ювенальної злочинності полягає в тому, що ні міліція, ні сім'я, ні виховні заходи не можуть знищити криміногенні фактори в суспільстві, які виходять за межі компетенції міліції.

Четверта причина пов'язана зі слабкою матеріально-фінансовою базою наркологічної служби: структури її лікувальних та профілактичних закладів скорочуються; вона об'єктивно не справляється з темпами молодіжної

алкоголізації та наркотизації в Україні, більша частина наркозалежних залишилась без медичної допомоги.

П'ята причина полягає в тому, що злочинність та її форми прояву швидко змінюються, а законодавча база по контролю за нею не встигає.

Шоста причина викликана слабкою виховною роботою в навчальних закладах.

Сьома – практичним розпадом системи культивування здорового образу життя, комерціоналізацією інфраструктури спорту та дозвілля. Особливу увагу необхідно звернути на тих, хто відбував покарання у спецшколах, виховних колоніях, на тих, хто стояв на обліку в міліції (це основна категорія ризику).

Очевидно, що за сучасних умов розвитку українського суспільства необхідно розробити та реалізувати науково обґрунтовану комплексну державну програму, яка допоможе ресоціалізації засуджених, забезпечить їх навчання, роботу, місце проживання.

Російський дослідник С.В. Климова вважає, що законопроектам необхідна соціологічна експертиза, яка дозволяє визначити чи співпадають норми права з реальними правами громадян. Соціологічна експертиза дозволить визначити думку громадян при прийнятті законів [7, с. 111].

Наступний момент пов'язаний з відсутністю системного підходу аналізу проблем молодіжної та підліткової злочинності, який виявляє взаємодію протиправних дій з політичними, культурними, соціально-економічними,сімейними чинниками. Соціолог А.А. Баімбетов у кінці 90–х років запропонував створити в Росії державну Програму соціальної профілактики всіх видів антисуспільних явищ та асоціальної поведінки. На наш погляд, в Україні необхідно розробити регіональні програми з попередження кримінальної поведінки молоді, які повинні аналізувати регіональні особливості молодіжної злочинності та розробляти напрямки профілактичної роботи.

Попередження кримінальної поведінки молоді насамперед пов'язане з ефективною державною політикою з попередження насильства в сім'ї, яке

призводить до деконструкції моральних, гуманістичних засад сімейного виховання, до зростання кількості неповнолітніх безпритульних, до втягування неповнолітніх у кримінальну діяльність. За таких обставин покращення мір первенції насильства в сім'ї становиться головною задачею не тільки органів внутрішніх справ, але і всього суспільства.

Загальносоціальні методи попередження ювенальної злочинності мають широкий обсяг питань. Попередження бідності та підвищення рівня життя в Україні вимагає негайного вирішення. Первенція ювенальної злочинності без забезпечення роботою батьків та неповнолітніх неможлива. Необхідна соціальна профілактика сімей з соціально-негативними якостями. Майнове розшарування суспільства, зниження рівня життя значної частини населення, соціальні проблеми, безробіття, правова безправність, загальна психологічна нестабільність призводять до зростання рівня молодіжної злочинності. Соціальна диференціація є однією з головних причин розвитку ювенальної злочинності як соціального явища. Збільшення витрат батьків на навчання (при тому, що споживчий кошик не збільшується), сприяє зростанню підліткової злочинності.

Звичайно, одними адміністративно-кримінальними мірами без систематичної та добре фінансуємої профілактичної роботи, яка б координувала дії державних, суспільних, релігійних організацій проблему молодіжної злочинності не вирішити. Необхідне посилення правового виховання та просвітництва, яке обґрунтує соціальну, етичну, моральну, правову шкоду злочинної поведінки молоді. Таким чином постає загальнодержавна задача підвищення рівня правової культури, правової свідомості молодіжного середовища.

В умовах розвитку масових комунікації та ЗМІ з'являються великі ресурси для передач та публікацій на правові теми, консультацій за участю науковців, юристів, співробітників правоохоронних органів. Підвищенню правової активності молоді можуть сприяти відтворення спеціалізованих формувань з профілактики ювенальної злочинності (оперативні загони з

охорони суспільного порядку, добровільні дружини). Ефективність роботи з попередження ювенальної злочинності базується на вчасному виявленні сімей та дітей з соціальними відхиленнями правоохоронними органами, вчасною постановкою їх на облік та індивідуальною профілактичною роботою. Відсутність покарання має кримінологічний характер. Система карного покарання в основному націлена на соціально незахищені, маргінальні верстви населення, а притягнення до покарання підлітків та молоді з заможних сімей порушує норми права вже на користь самих злочинців.

Зараз в умовах політичної, соціальної, економічної кризи та нестабільності, соціально-правовий захист інтересів молоді виходить на перший план. При тому що в Україні є певні досягнення з працевлаштування молоді: у великих містах створюються молодіжні біржі труда, агентства зайнятості , центри працевлаштування в закладах середньої та вищої освіти, штаби студентських загонів, кадрові агентства та ін., недоліки все ж є. Адміністративні методи домінують в арсеналі управлінських технологій, які застосовують роботодавці по відношенню молоді, яка працює:їх звільняють, застосовують адміністративні санкції, переводять на іншу роботу, незаконні звільнення загрожують передусім молоді. Молодь повинна мати можливість реалізувати свої соціальні та правові права. Молодіжна політика повинна мати комплексний характер та реалізовувати цільові програми:навчальні, сімейні, житлові, з працевлаштування, з організації дозвілля,з створення молодіжних організацій патріотичного толку. Держава повинна зупинити демонстрацію, пропаганду насильства, жорстокості, еротики у ЗМІ та на телебаченні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Головні заходи з первенції ювенальної злочинності в Україні повинні здійснюватися не тільки на державному, а на регіональному рівні. Розробку та втілення програм з попередження злочинності необхідно починати з інститутів освіти та виховання: шкіл, інтернатів, професійних училищ. Тільки якісна виховна робота допоможе запобігти палінню, ранньої алкоголізації та наркотизації.

Зниженню ступеню криміналізації молоді допоможе розширення суб'єктів профілактики: центрів соціальної допомого сім'ї та дітям, центрів психологічної допомоги, центрів екстреної психологічної допомоги по телефону, соціально-реабілітаційних центрів, приютів, центрів допомоги дітям, які залишились без батьків. На жаль, розширення суб'єктів профілактики не вирішує повністю проблему ювенальної криміналізації. Тому роботу з попередження злочинності необхідно здійснювати на індивідуальному рівні. Індивідуальна профілактика – важливий напрямок попередження ювенальної злочинності в Україні. Розширення інституту прийомної сім'ї допоможе сприяти зниженню кримінальної напруги в суспільстві, попередити злочинність серед дітей – сиріт та дітей, які залишились без батьківської опіки.

Ювенальна злочинність є складовою загальної злочинності, вона існує поряд з загальною злочинністю, викорінити її не вдалося ні одному суспільству. Одними правовими методами її не вирішити. Практична площина вирішення цього питання знаходиться комплексному підході, який враховує загально соціальні засоби попередження ювенальної злочинності (підвищення життєвого рівня населення України, працевлаштування батьків та неповнолітніх на роботу, соціальний захист сімей з мінімальними доходами, розвиток безкоштовних напрямків спортивної та культурно-масової роботи), організацію профілактичної роботи на регіональному рівні (укріплення матеріальної бази шкіл, шкіл-інтернатів, підвищення професійної кваліфікації вчителів та вихователів, створення сприятливої психологічної атмосфери, формування загонів з охорони суспільного порядку) та основну увагу приділити індивідуальній профілактиці (покращення умов виховання дітей в кожній сім'ї, робота з соціальними сиротами, розширення інституту прийомної сім'ї в Україні).

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонов А.И. Несовершеннолетние преступники: кто они? / А.И. Антонов, О.Л. Лебедь // Социс. — 2003. — № 4. — С. 91—95.
2. Баимбетов А.А. Криминальная статистика как показатель состояния общества / А.А. Баимбетов // Социс. — 1997. — № 8. — С. 71—78.

3. Бачинин В.А. Социология : Три курса лекций студентам-юристам / В.А. Бачинин. — Харьков : Консум, 2003. — 576 с.
4. Башкатов И.П. Притеснение: обидчики и обиженные / И.П. Башкатов // Социс. — 2002. — № 12. — С. 41—50.
5. Гаврилюк В.В. Маскулинность в социализации городских подростков / В.В. Гаврилюк // Социс. — 2004. — № 3. — С. 98—104.
6. Дроздов А.Ю. Агрессивное поведение молодежи в контексте социальной ситуации / А.Ю. Дроздов // Социс. — 2003. — № 4. — С. 95—99.
7. Климова С.В. Подростковая преступность в зеркале социологической экспертизы / С.В. Климова // Социс. — 2006. — № 9. — С. 110—114.
8. Лунеев В.В. Права человека и преступность в глобализирующемяся мире / В.В. Лунеев // ОНС. — 2005. — № 3. — С. 107—119.
9. Тайбаков А.А. Лицо корыстного преступника / А.А. Тайбаков // Социс.— 1999.— № 5. — С. 79—82.
10. Тайбаков А.А. Профессиональний преступник / А.А. Тайбаков // Социс.— 1993. — № 8. — С. 85—90.
11. Ханипов Р.А. Делинквентность: современные подростковые сообщества и насильственные практики / Р.А. Ханипов // Социс. — 2007. — № 12. — С. 95—104.